

SANTVARKA SVETIMA, GEOLOGIJOS TARNYBA SAVA

Penkiasdešimties metų dulkes nužėrus ...

Lietuvos valstybė, būdama tarp Rytų ir Vakarų, visais istoriniais laikais nebuvo saugi – labai dažnai lietuvių tautai prievarta buvo primateama svetima ideologija ir krašto valdymo tvarka. Dabartinės nepriklausomos Lietuvos vyresniosios kartos atmintin giliai įsirėžė sovietinės okupacijos laikotarpis, kai įvairiomis fizinėmis ir ideologinėmis priemonėmis buvo laužomi Lietuvos piliečių likimai. Nors okupacinis režimas truko ištisą pusamžį, tačiau tauta išliko ir galiausiai atkūrė savo valstybę.

Kalbant apie šį okupacijos laikotarpį, verta prisiminti 50-ties metų senumo įvykius, kurie Lietuvos geologams yra svarbūs profesiniu požiūriu – 1957 m. spalio 7 d. prie LTSR Ministrų tarybos buvo įkurta Lietuvos geologijos tarnyba, kurios pavaldumas ir pavadinimas ne kartą keitėsi, tačiau jos tikslinė paskirtis – Lietuvos žemės gelmių tyrimai ir jos naudingųjų iškasenų naudojimo politikos formavimas – nepakito. Tad vardan istorijos prisiminkime Lietuvos valstybinės geologijos tarnybos istoriją ir jos svarbą mūsų krašto geologinių tyrimų raidai.

Jau ne pirmą kartą žurnalo redakcinėje skiltyje apgailestaujama, kad Lietuvoje įsišaknijusi nuostata, jog mūsų kraštas neturtingas naudingųjų iškasenų ir todėl nežinia, ką Lietuvoje dirba geologai. Tačiau pamirštama, kad naudingoji iškasena – tai ne vien tai, kas auksu žiba, o geologijos mokslas ir verslas – tai ne tik naudingosios iškasenos, bet ir visi fiziniai bei cheminiai procesai ir reiškiniai, susiję su seismika, inžinerine geologija, hidrogeologija, ekologine geologija ir kitais dalykais, kurių nežinodami negalime jaustis saugūs ant geologinių procesų sukurto pamato. Taigi 1940 m. pradžioje, dar tarpukario nepriklausomoje Lietuvoje, po ilgų diskusijų buvo parengtas memorandumas dėl valstybinės žinybos, kuri formuotų žemės gelmių naudojimo ir geologinių tyrimų politiką, įkūrimo. Rengiant minėtą memorandumą, daug prisidėjo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto profesoriai Juozas Dalinkevičius (1893-1980) ir Mykolas Kaveckis (1889-1968), privatdocentas Česlovas

Pakuckas (1898-1985) ir kiti. Tačiau Lietuvos geologinių tyrinėjimų tarnyba, veikianti pagal atskirą sąmatą, LTSR liaudies komisarų tarybos nutarimu buvo įkurta tik 1940 m. spalio 16 d. Pirmuoju jos viršininku buvo paskirtas privatdocentas Č. Pakuckas. Naujai sukurta žinyba įsikūrė Vilniuje, Gedimino pr. 46, o Rotundo gatvėje buvo mechaninės dirbtuvės gręžimo įrangai remontuoti.

Deja, Lietuvos geologinių tyrinėjimų tarnyba, tas tarpukario nepriklausomos Lietuvos geologų ilgai puoselėtas darinys, 1941 m. kovo 30 d. neteko respublikinio pavaldumo bei savarankiškumo ir tapo Geologijos reikalų komiteto prie TSRS Liaudies komisarų tarybos Lietuvos geologijos skyriumi. Toks pavaldumas išliko ir po Antrojo pasaulinio karo (žr. „G.A.“ 2000/3-4, p. 4-12). Tik po 16 metų, prasidėjus TSRS pramonės ir statybos valdymo reformai, Lietuvos geologijos tarnybos statusas pasikeitė – 1957 m. spalio 7 d. ji tapo pavaldi LTSR Ministrų tarybai. Nors metodinis vadovavimas buvo paliktas TSRS geologijos ministerijai, tačiau tai buvo reikšmingas žingsnis formuojant savarankišką geologinių tyrimų Lietuvoje politiką.

Reikėtų išskirti keturis pagrindinius teigiamus šios reformos ypatumus, kurie leido geologinius tyrimus ir su geologija susijusius praktinius darbus atlikti reikiamame moksliniame techniniame lygyje.

Pirma, Lietuvos geologijos skyrius, pavaldus Geologijos reikalų komitetui prie TSRS liaudies komisarų tarybos (vėliau – Lietuvos geologinio žvalgymo ekspedicija, pavaldi Baltarusijos (Vakarų) geologijos valdybai) vykdė tik dalį geologinių darbų, kurie daugiausia buvo skirti regioninėms geologinėms sąlygoms tirti ir kartografuoti. Dugeliui kitų geologinių darbų (vandens gręžiniams įrengti, požeminio vandens telkinių ir vietinei pramonei reikalingų žaliavų paieškai ir žvalgymui atlikti) buvo įkurtos smulkios tyrėjų grupės ar geologinių darbų įmonės prie įvairių Lietuvos valstybinių žinybų. Tačiau toks darbų „išbarstymas“ po įvairias žinybas neskatino geologinių tyrimų ir geo-

loginių darbų technologijų pažangos. Tad vienas svarbiausių besikuriančios Lietuvos geologijos valdybos uždavinių buvo sujungti visus smulkius geologinius darbus atliekančias grupes ir žmones.

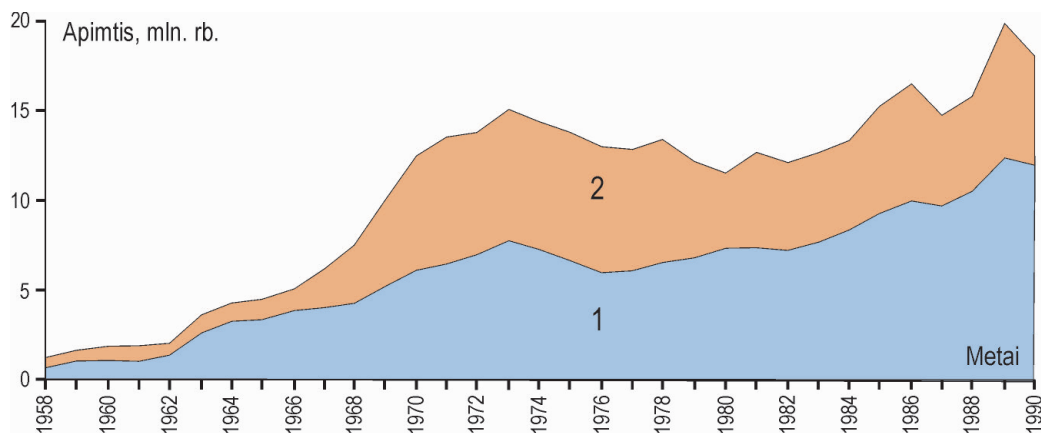
Antra, pokario metais Lietuvos geologijos skyriaus kadrus formavo sąjunginis Geologijos reikalų komitetas. Tuomet dirbti į Lietuvą atvyko nemažai geologų iš Minsko ir tuometinio Leningrado, nes tarpukario nepriklausomoje Lietuvoje dirbusių geologų buvo mažai belikę. Taigi rusakalbės geologinės žinybos vadovai didesnių geologinių siekių Lietuvoje nepropagavo. Tiesa, tuoj pat po karo profesorius J. Dalinkevičiaus ir M. Kaveckio dėka Vilniaus universiteto Geologinės katedros pradėjo rengti geologus, kurių dalis papildė minėtos Lietuvos geologinio žvalgymo ekspedicijos darbuotojų gretas, tačiau sprendžiamo balso jie neturėjo. Kiti išvykdavo dirbti „pagal paskyrimą“ į įvairias Sovietų Sąjungos respublikas. Padėtis iš esmės pasikeitė įkūrus Lietuvos geologijos valdybą, kuriai, formuojant vieningą respublikos geologinių darbų sistemą ir plečiant geologinių tyrimų apimtį, reikėjo daugiau specialistų. Tad nuo 1957 m. visi Vilniaus universiteto absolventai geologai likdavo dirbti Lietuvoje, Lietuvos geologija „lietuviškėjo“. Mūsų kolegos Latvijoje ir Estijoje to įgyvendinti negalėjo, nes ten nebuvo geologus rengiančių aukštųjų mokyklų. Susikūrusiose Latvijos ir Estijos geologijos valdybose daugiausia dirbo tuometinio Leningrado aukštasis mokyklas baigę specialistai. Plečiantis geologinių tyrimų ir gręžimo darbų apimtims, Lietuvoje labai trūko gręžimo meistrų ir darbininkų. Jų gretas papildė iš

tremties grįžę žmonės, kurie jau buvo įgiję gręžimo patirties. Pokario metais daug vyrų, išėję iš kolūkių, iš pradžių dirbo gręžimo darbininkais, o vėliau tapo tikrais gręžimo amato meistras.

Trečia, geologijos tyrimų rezultatai tiesiogiai susiję su gręžinių keru – uolienų pavyzdžiais, kuriems paimti reikia technikos. Susikūrusi Lietuvos geologijos valdyba paveldėjo labai skurdų gręžimo technikos parką. Be to, tikintis Lietuvoje rasti naftos, buvo numatoma gręžti gilius – virš 1000 m gylio – gręžinius. Tad svarbiu žingsniu buvo naujų gręžimo staklių, geofizinės aparatūros ir kitos geologiniams darbams reikalingos modernios technikos komplektavimas.

Ketvirta, iki Lietuvos geologijos valdybos sukūrimo nebuvo gamybinės bazės, tinkamos didelės apimties geologiniams darbams vykdyti. Tad pradėjus kurti naujiems geologiniams padaliniais, ne tik Vilniuje, bet ir kituose miestuose buvo pradėti statyti administraciniai ir gamybiniai pastatai.

Lietuvos geologijos valdyba egzistavo nuo 1957 m. iki 1991 m., tačiau detalus jos 34 metų veiklos metraštis dar neparašytas ir laukia išsamesnio įvertinimo. Rengdama šį numerį, „G.A.“ redakcija bendravo su aktyviu Lietuvos geologijos valdybos kūrėju ir ilgamečiu jos Geologijos skyriaus viršininku geologu Rapolu Rajecku bei dabartiniu Lietuvos geologijos tarnybos direktoriumi geologu Juozu Mockevičiumi. Neabejojame, kad jų mintys ir prisiminimai apie pusės amžiaus senumo įvykius, taip pat apie Lietuvos geologijos valdybos reikšmę Lietuvos geologijai sudomins žurnalo skaitytojus.

Lietuvos geologijos valdybos darbų finansinės apimtys 1958-1990 m.: 1 – hidrogeologinės krypties darbai, įskaitant kompleksinę geologinę-hidrogeologinę nuotrauką bei gręžinių (artezinių) šulinių įrengimą; 2 – geologinės krypties darbai (nafta, geofizika, nemetalai, geologinė nuotrauka, jūros šelfo tyrimai ir kt.).

Financial volumes of works performed by Lithuanian Geological Survey in 1958-1990: 1 – hydrogeological works, including complex geological-hydrogeological survey, 2 – geological works: oil, geophysics, non-metals, geological survey, sea shelf studies etc.

Šiame žurnalo numeryje, be redakcijos skiltyje publikuojamų pokalbių apie istorinę Lietuvos geologijos valdybos veiklą 1957-1991 m., atkreiptas dėmesys į naujus uždavinius, kuriuos gyvenimas kelia XXI a. geologijai. Jie tiesiogiai siejasi su sparčiu gyventojų skaičiaus augimu planetoje, su jų koncentracija miestuose bei pastarųjų plėtra, taip pat su galimais esminiais žmonijos buitinių sąlygų pokyčiais. Šioms aktualioms, aplinkos geologijos sričiai priskiriamoms problemoms skirti trys straipsniai.

Straipsniai aplinkos geologijos tematika

- ◆ J.Satkūnas. Miestų plėtra – geologinė dimensija
- ◆ S.Gadeikytė. Statinių statinės apkrovos poveikis geologinei aplinkai
- ◆ J.Satkūnas, J.Čyžienė. Žemės paviršiaus pokyčiai ir svyravimai.

Geologas **Rapolas Rajeckas**, Vilniaus universiteto 1953 m. absolventas, nuo 1957 iki 1991 m. dirbo Lietuvos geologijos valdyboje, o atgavus nepriklausomybę tęsė geologinę veiklą Lietuvos geologijos tarnyboje. R.Rajeckas – Lietuvos nusipelnęs geologas, 1996 m. už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu. Tai – didelį geologinių žinių bagažą sukaupęs specialistas, gerai žinantis ir Lietuvos valstybinių bei gamybinių organizacijų kūrimosi istoriją.

„Geologijos akiračiai“. *Gerb. p. Rapolai, višiuomet malonu prisiminti laiko paženklintas sukaktis, tuo labiau, jeigu būta jų ištakų sūkurys. Prieš penkiasdešimt metų Jūs buvote vienas jų, kurie, dar oficialiai neįkūrus Lietuvos geologijos valdybos, kūrė jos struktūrą ir rengė pagrindinių tyrimų gaires. Visi suprantame, kad prieš kiekvienos*

valstybinės žinybos oficialų įteisinimą būna idėjų generavimo periodas. Kadangi tuometinės Lietuvos geologijos valdybos metraštis dar neparašytas, norėtumė iš Jūsų išgirsti, kas buvo tie žmonės, kurie parengė naujos žinybos struktūrą ir veiklos gaires, kur vyko tie kūrybiniai apmąstymai?

R. Rajeckas. 1956 m. prasidėjus sovietinio atšilimo laikotarpiui ir pertvarkant TSRS pramonės ir statybos valdymą teritoriniu principu, sąjunginėms respublikoms buvo suteikta daugiau teisių, buvo kuriamos liaudies ūkio tarybos. Lietuvos TSR Ministrų tarybos 1957 m. spalio 7 d. nutarimu buvo įsteigta Geologijos ir gelmių apsaugos valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų tarybos. Nustatytas valdybos respublikinis pavaldumas, o metodinis vadovavimas paliktas TSRS Geologijos ir gelmių apsaugos ministerijai. Naujos valstybinės žinybos kūrimas Lietuvoje buvo politinis TSRS institucijų sprendimas, kurio įgyvendinimas prasidėjo 1957 m. pavasarį-vasaros pradžioje. Geologijos valdybos kūrimo idėją aktyviai palaikė tuometinis LTSR Ministrų tarybos pirmininkas M. Šumauskas, kurio pavedimu idėjos įgyvendinimo strategu ir vedliu tapo Lietuvos mokslų akademijos Geologijos ir geografijos sektoriaus vadovas dr. Adolfas Vala. Šio instituto patalpose (Kosciuškos g.) ir buvo aptariami visi naujos žinybos organizavimo bei jos struktūros klausimai. A. Valos patarėjais buvo instituto bendradarbiai V. Vonsavičius, V. Narbutas, P. Suvėizdis, buvusios Lietuvos geologinės žvalgybos ekspedicijos geologai V. Sakalauskas, L. Tamkunienė ir šio pokalbio autorius.

Prieš įkuriant naująją žinybą, turėjo būti numatyti kandidatai į vadovų postus. Tačiau renkant personalijas iškilo „ideologinių“ keblumų, nes visi patyrę geologai buvo nepartiniai. Lietuvos KP CK buvo pateikti 5 kandidatai: A. Vala, V. Vonsavičius, L. Varnas, R. Rajeckas (visi nepartiniai) ir partijos narys R. Tarvydas.

„G.A.“. *Lietuvos geologijos valdyba buvo valdymu užsiimanti žinyba – ji rengė užduotis ir skirstė finansavimą pavaldžioms organizacijoms (ekspedicijoms), bet pati geologinių tyrimų nevykdė. Todėl joje dirbo palyginus nedaug žmonių. Žinoma, kad beveik visą naujos žinybos personalą sudarė Vilniaus universiteto auklėtiniai. Gal paminėtumėte žinybos vadovus ir specialistus, kuravusius atskirus geologinės veiklos barus.*

R.R. Naujai įsteigtos Valdybos viršininku buvo paskirtas R. Tarvydas (1928-1996), kuris jai

vadovavo iki 1959 m. pavasario. Valdybos vyriausiuoju inžinieriumi, viršininko pavaduotoju tapo A. Vala (1922-2003), dirbęs šiose pareigose iki 1978 m. pabaigos. 1958 m. sausio mėn. antruoju pavaduotoju paskirtas V. Mikalauskas (1928-1987), kuris vėliau, nuo 1959 m. pradžios iki 1987 m. spalio 31 d., vadovavo Geologijos valdybai. Vyriausiuoju geologu – geologinio skyriaus viršininku buvo paskirtas V. Vonsavičius (1929-2001), dirbęs Valdyboje iki 1984 m.

Praktiškai naujai sukurta valdyba pradėjo veikti 1957 m. lapkričio 10 d. Pirmąją dieną kartu su R. Tarvydu, A. Vala į darbą atėjo geologai Z. Apanavičius, A. Kondrotas, F. Petrušis, R. Rajeckas, V. Rogatko-Kazakova, P. Suveizdis, V. Vonsavičius, ekonomistas B. Gurklys, vyr. buhalteris V. Seibutis, J. Blynas ir B. Bučys (materialinė-techninė bazė), vėliau – V. Tvaranavičius, V. Bendinskas, V. Saulėnas, K. Strelcova-Kostina ir kiti. Tuo metu svarbiausiais uždaviniais Valdybai buvo suburti specialistus, pradėti kurti materialinę-techninę bazę, laboratorijas, sudaryti 1958 m. geologinių tyrimų planus, patikslinti finansavimą, įsteigti naujas pavaldžias ekspedicijas.

„G.A.“. *Lietuvos geologijos valdyba kūrėsi ne visai tuščioje vietoje – tuomet egzistavo Lietuvos geologinio žvalgymo ekspedicija, pavaldi Baltarusijos (Vakaru) geologinei valdybai. Jai vadovavo iš Sąjungos atsiųsti specialistai. Ekspedicijoje jau dirbo ir keli Vilniaus universiteto auklėtiniai. Berods, joje ir Jūs pradėjote savo geologo karjerą. Būtų įdomu sužinoti, kokios buvo nuotaikos, kai Lietuvoje kūrėsi respublikinė geologinė žinyba ir kai tuometinės ekspedicijos vadovai jautė, kad jie savo postuose gali neišsilaikyti? Buvo kalba, kad buvo skundžiamasi net Maskvai?!*

R.R. Lietuvos geologinės žvalgybos ekspedicijoje, baigęs Vilniaus universitetą, kartu su V. Sakalausku, P. Dauderiu ir L. Žalpyte-Beniuševičiene, pradėjau dirbti 1953 m. rugpjūčio 1 d. Čia jau metus dirbo VU absolventė L. Beržinytė-Tamkūtonienė (1926-2006). 1954 m. į ekspediciją atėjo Z. Apanavičius. Tad 1957 m. mano minėti kolegos ir aš šioje ekspedicijoje jautėmės senbuviais. Geologijos valdyba įsikūrė minėtos ekspedicijos antrame aukšte (Gedimino pr. 50/2), o mechaninės dirbtuvės – Rotundo g.

Prasidėjus reorganizacijai, nuo 1949 m. ekspedicijai vadovavusi geologė A. Zolotoriova skubiai buvo pervesta dirbti į Minską. Jos veikla LTSR Vyriausybė nebuvo patenkinta. Tuomet ekspedicijai iki jos likvidavimo vadovauti buvo paskirtas

S. Korabliovas, turintis tik specialųjį vidurinį išsilavinimą. Ekspedicijos „būstinėje“ tuo metu tvyrojo nekokios nuotaikos: „senieji“ rusakalbiai bendradarbiai žinojo, kad generuojant naujos žinybos kūrimo idėjas tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujame ir mes, kad joms pritariame. Metų pabaigoje jie jau žinojo, kurie iš jų bus priimti dirbti į naują ekspediciją, kurie bus atleisti. Tad atmosfera dar labiau kaito. Man asmeniškai teko išklausti labai nemalonių priekaištų. Kiek prisimenu, Maskvos ir Lietuvos KP CK skundai nepasiekė. Tačiau vienas skundas, kurį parengė ekspedicijos partinės organizacijos aktyvas, buvo nusiųstas į Vilniaus miesto Spalio rajono partijos komitetą. Naujoji Geologijos valdybos vadovybė buvo kaltinama „nacionalistiniais“ veiksmais. Juodajame skundo sąrašė buvau ir aš.

„G.A.“. *Vienu iš Valdybos uždavinių buvo suburti visas Lietuvoje prie įvairių žinybų veikusias nedideles geologinius darbus atliekančias įmones ar atskiras grupes ir sukurti vieningą geologinius darbus vykdančią gamybinių įmonių sistemą. Kaip vyko šis sudėtingas darbas, nes gerai žinoma, kad reorganizuoti veikiančią sistemą visuomet sudėtinga.*

R.R. 1957 m. pabaigoje buvo likviduotos tuo metu Lietuvos teritorijoje dirbusios 7 organizacijos: Lietuvos geologinės žvalgybos ekspedicija, pavaldi Baltarusijos (Vakaru) geologinei valdybai; Geologinės žvalgybos ekspedicija, pavaldi LTSR Statybinių medžiagų pramonės ministerijai; tokia pat ekspedicija, pavaldi LTSR Vietinės ir kuro pramonės ministerijai; Karpėnų ir Daugėlių kameralinės partijos, pavaldžios Leningrado geologinės žvalgybos trestui; Lietuvos hidrogeologijos stotis, pavaldi Vakaru geologijos valdybai; 1958 m. pradžioje – Lietuvos vyriausios vietinio ūkio valdybos Respublikinė kontora „Burvodmontaž“. 1963 m. Geologijos valdybai buvo pavesta organizuoti artezinių gręžinių žemės ūkio reikmėms įrengimo bei remonto darbus, kuriuos vykdė respublikinis susivienijimas „Lietuvos žemės ūkio technika“.

„G.A.“. *Tai tikrai grandiozinis organizacinis darbas. Galima pasveikinti geologus, kurie sugebėjo jį atlikti. Gaila, kad nemažai jų nesulaukė šios reikšmingos sukakties. Tačiau jų nuopelnai išliko – jų nuveiktas darbas nemažai prisidėjo prie žinių apie mūsų šalies žemės gelmes, jų naudingąsias iškasenas kaupimo. Beje, Valdybos pavaldumas ir pavadinimai ne kartą keitėsi. Ar negalėtumėte išvardinti buvusius žinybos*

Gamybinių padalinių (ekspedicijų) kūrimo laikotarpis

Lietuvos geologijos valdyba nuo 1958 m. sausio 1 d. vietoj likviduotų ekspedicijų įkūrė Geologinę paieškų-žvalgybos ir Hidrogeologinę (vėliau pavadinta Vilniaus) ekspedicijas. Minėtai pirmajai ekspedicijai vadovavo L. Varnas (1930-1980), V. Sakalauskas, B. Valentinovičius, P. Dauderys, P. Širvinskas (1930-2000). Hidrogeologinei ekspedicijai vadovavo S. Tamkūtonis (1924-1974), A. Asadauskas (1925-2001), Z. Apanavičius, D. Užpalis, V. Juodkazis, A. Misiūnas, J. Žaliūnas, A. Breivė (1930-1988). Ši ekspedicija pirmaisiais savo egzistavimo metais, be hidrogeologinių darbų, vykdė kompleksinį geologinį-hidrogeologinį kartografavimą bei struktūrinį grėžimą.

1964 m., padidėjus naftos paieškų darbų apimtims, Geologinė paieškų-žvalgybos ekspedicija buvo perorganizuota į Naftos žvalgybos ekspediciją, kuriai vadovavo L. Varnas, B. Zabulėnas, V. Saulėnas, L. Gudjurgis, A. Jansas, R. Vaitiekūnas, I. Vaičieliūnas. 1980 m. ši ekspedicija buvo perkelta į Gargždus.

1968 m. sausio 1 d. įkurta Kompleksinė geologinės žvalgybos ekspedicija, kuri iš Naftos žvalgybos ekspedicijos perėmė kietųjų naudingųjų iškasenų paieškų ir žvalgybos darbus, kompleksinį kartografavimą, verslovinę geofiziką, topografinius ir laboratorinius darbus (P. Stonkus (1934-1986), A. Kregždė (1940-2002), V. Kemėšis, vėliau – V. Saulėnas, J. Kličius).

1967 m. Šiaulių mieste įsteigta Seisminė žvalgybos partija, pavaldi Geologijos valdybai (J. Golombevskis, V. Strolis, V. Kučerėnko, J. Juknelis, V. Sidorovas). Ši partija 1974 m. buvo perduota Naftos žvalgybos ekspedicijos žinion.

Didėjant artezinių grėžinių įrengimo ir remonto apimtims, buvo įkurtos dar 3 hidrogeologinės ekspedicijos: 1968 m. – Vakarų Lietuvos (vėliau – Šiaulių) HE (A. Laurinaitis, A. Varkalis, P. Kražauskas, E. Tolušis, A. Urbonavičius, A. Bertėška); 1969 m. – Kauno HE (K. Pilkauskas, J. Banėnas, G. Maniukas); 1972 m. – Utenos HE (R. Darginavičius, J. Velička), 1974 m. likviduota.

1970 m. Geologijos valdybos žinion buvo perduotas ir Geologijos institutas. 1988 m. liepos 1 d. institutas buvo perduotas TSRS valstybinio gamtos apsaugos komiteto žinion (A. Grigelis, V. Kadūnas).

Be to, 1962-1965 m. Geologijos valdybos žinioje buvo Kaliningrado geologinė žvalgybos ekspedicija, nes Kaliningrado pramonei vadovavo Lietuvos liaudies ūkio taryba.

pavadinimus, nes, kai prireikia tikslios informacijos, nežinia kur, ieškoti.

R.R. Susiformavusios geologijos tyrimų ir darbų sistemos pagrindine ašimi nuo 1957 m. iki 1990 m. buvo Geologijos valdyba. Jos pavaldumas ir pavadinimas, kaip minėjote, keitėsi daug kartų: nuo 1964 m. rugsėjo iki 1965 m. spalio – Lietuvos TSR valstybinis gamybinis geologijos komitetas; nuo 1965 m. lapkričio iki 1978 m. gruodžio – Geologijos valdyba prie LTSR Ministrų Tarybos; po to iki 1987 m. spalio – Lietuvos TSR Geologijos valdyba (pastaroji buvo panaikinta); nuo 1987 m. lapkričio 1 d. – sąjunginio pavaldumo Lietuvos geologijos darbų gamybinis susivienijimas (jam vadovavo E. Bendoraitis, R. Rajekas, B. Zabulėnas, K. Dumčius (1946-2007)). Susivienijimui buvo paliktos visos valstybinio geologinio reguliavimo funkcijos, jis egzistavo iki 1991 m. gegužės 10 d., – tada prasidėjo nepriklausomos Lietuvos valstybės Geologijos tarnybos veikla, kuri organizaciniu ir dalykiniu požiūriu skyrėsi nuo ankstesnės Valdybos veiklos.

„G.A.“. *Įdomu būtų išgirsti, kokius darbus Valdyba vykdė, kiek žmonių joje ir jai pavaldžiose organizacijose dirbo?*

R.R. Atliekamų geologinių darbų apimtys augo sparčiai. Pavyzdžiui, 1989 m. pabaigoje, palyginus su pradžia, bendra atliktų darbų apimtis (rubliais) išaugo 11 kartų, o finansuojamų iš valstybės biudžeto – 5 kartus. Darbuotojų iš pradžių buvo vos 508 (iš jų geologų – 45), o pabaigoje – 4 kartus daugiau (iš jų geologų – beveik 7 kartus daugiau).

Geologų veiklai buvo sukurta puiki materialinė techninė bazė: 1962 m. buvo pastatytas administracinis Valdybos pastatas Konarskio g., kiek vėliau – visų ekspedicijų bazės, Geologijos instituto pastatas ir mūsų pasididžiavimas – moderni kerno saugykla. Grėžimui buvo naudojami tuometiniai pažangiausi agregatai, modernios geofizinių tyrimų stotys.

„G.A.“. *Nors sovietinė santvarka mums buvo svetima, tačiau geologijos mokslas bei geologiniai tyrimai nebuvo susiję su ideologija, o geologai – savo amatą mylintys žmonės. Tad Valdyboje ir jos ekspedicijose dirbusių geologų darbo rezultatai naudingi ir nepriklausomos Lietuvos verslui bei mokslui. Gal galėtumėte paminėti pagrindinius geologinius rezultatus, kurie buvo pasiekti 1957-1991 m.*

R.R. Geologijos valdybos veiklos metais atlikta daug įvairių tyrimų ir gauta naujų žinių, kurios iš esmės pakeitė specialistų sampratą apie viso Baltijos regiono geologinę struktūrą bei sandarą, apie naudingąsias iškasenas, požeminį vandenį ir inžinerines geologines sąlygas. Todėl paminėsiu tik svarbiausius tyrimus.

ra) bei sandarą, apie naudingąsias iškasenas, požeminį vandenį ir inžinerines geologines sąlygas. Todėl paminėsiu tik svarbiausius tyrimus.

♦ Krašto geologinį ištirtumą paprastai nusako teritorijos kartografavimo laipsnis, todėl 1958 m. buvo atnaujintas ir 1980 m. užbaigtas kompleksinis geologinis hidrogeologinis kartografavimas 1:200 000 masteliu: 4 000–4 500 km² plote buvo gręžiama po vieną gręžinį iki kristalinio pamato ir kas 14 km gręžiniai iki antros ar trečios nuo žemės paviršiaus geologinės sistemos nuosėdų. Gana detaliai buvo ištirti požeminio vandens sluoksniai, jų išplitimas ir vandens cheminė sudėtis, surinkta informacija apie naudingųjų iškasenų išplitimą bei slūgsojimo dėsninumus, išspręsti pagrindiniai gelmių sandaros klausimai. Pagal atskirus topografinius lapus išspausdinti 22 geologiniai ir 15 hidrogeologinių žemėlapių.

1978 m., panaudojant šio kartografavimo rezultatus bei kitą geologinę informaciją, kartu su Latvijos ir Estijos geologais paruoštas ir išspausdintas 1:500 000 mastelio Pabaltijo respublikų geologinių žemėlapių kompleksas. 1984 m. už šiuos žemėlapius penkiems Lietuvos autoriams (kartu su kitais) suteikta TSRS valstybinė mokslo ir technikos premija.

Toliau vystantis šalies ūkiui, atsirado naujų problemų dėl aprūpinimo naudingosiomis iškasenomis, gelu bei mineraliniu vandeniu, teko spręsti požeminio vandens taršos klausimus ir kt. Tam reikėjo detalesnių geologinių tyrimų – kartografavimo stambiu masteliu (1:50 000), todėl 1964–1968 m. buvo atliktas Kauno miesto ir jo apylinkių kompleksinis geologinis, hidrogeologinis ir inžinerinis geologinis kartografavimas, pagal kurio rezultatus pradėtos tikslios požeminio vandens paieškos.

Po kelerių metų analogiškas kartografavimas atliktas Druskininkų ir Birštono apylinkėse. 1975 m. pradėtas grupinis geologinis kartografavimas Daugų, Vievio, Vilniaus, Utenos ir Molėtų plotuose, kur buvo gręžiama daug gręžinių ir gauta išsami informacija apie kvartero darinių sandarą. Beveik trečdalyje Lietuvos teritorijos atliktas aerofotogeologinis kartografavimas.

♦ 1976–1990 m. Šiaurės Lietuvos karstiniame regione atliktas hidrogeologinis ir inžinerinis geologinis kartografavimas melioracijos tikslams. Gauta nauja vertinga informacija apie karsto intensyvėjimo ir požeminio vandens taršos priežastis. 1988 m. pradėtas kompleksinis geologinis kartografavimas Ignalinos AE, nes ji buvo pastatyta nepakankamai ištyrus rajono geologinę sandarą. Šis darbas buvo fundamentalus, panaudoti beveik visi žinomi geofiziniai metodai, išgręžta daug gręžinių. Šios teritorijos detalus geologinis ištirtumas neprilygsta ne tik jokiai kitai Lietuvos vietai, bet ir jokiai kaimyninių šalių regionui. 1971–1990 m. Pietryčių Lietuvoje, 6 055 km² plote, atliktas 1:200 000 mastelio giluminis geologinis kartografavimas, kurio metu tirtos kristalinio pamato uolienos, jų rūdingumas. Išaiškintas Varėnos geležies rūdos telkinys. 1984 m. pradėtas Baltijos jūros dugno geologinis kartografavimas 1:200 000 masteliu.

♦ Visoje šalies teritorijoje buvo vykdoma naudingųjų iškasenų paieška ir žvalgyba, pasiektas labai aukštas teritorijos paieškinis ištirtumas. Kietosios naudingosios iškasenos lėmė pagrindinių statybinių medžiagų gamybos plėtrą, įmonių išdėstymą, produkcijos nomenklatūrą ir kokybę. 1990 m. pabaigoje į naudingųjų iškasenų išteklių balansą įrašyta daugiau kaip 500 telkinių (be durpių), kurių bendras išteklių kiekis sudarė per 900 mln. kub. m, o bendra gavyba iš 272 telkinių sudarė beveik 27 mln. kub. m (palyginus su 1958 m., telkinių skaičius padidėjo 2,2 karto, ištekliai – 3,7 karto, gavyba – net 12 kartų). Daugiausia buvo kasama klinties (apie 3 mln. kub. m) bei žvyro ir smėlio (20 mln. kub. m).

♦ Įkūrus Geologijos valdybą, jau 1959 m. toliau buvo tęsiami naftingumo tyrimai. 1961 m. Kybartų plote buvo gautas nedidelis naftos pritekėjimas iš ordoviko klinčių. 1964 m. pradėti tiesioginiai naftos paieškų darbai – gilulus gręžimas, suintensyvinata seismožvalgyba. 1966 m. kambro uolienose buvo aptikti nedideli Pietų Šiūparių ir Plungės naftos klodai, 1968 m. gauti pirmieji naftos fontanai Šiūparių telkinyje, o 1969 m. – Vilkyčių telkinyje. Iki 1990 m. buvo išžvalgyta 10 naftos telkinių (bendri išgaunami ištekliai – 4,23 mln. t). Rusijos blokados metu atkurto Lietuvos Vyriausybės priėmė nutarimą dekonservuoti Genčių, Vilkyčių ir Kretingos naftos telkinių gręžinius. Tai ir buvo naftos pramoninės gavybos pradžia.

♦ Lietuvoje nuo seno geriamojo vandens tiekimui vartojamas tik požeminis vanduo. Gėlo požeminio vandens paieška ir žvalgyba pradėta 1960 m. Tai Lietuvos geologijos istorijoje buvo naujas etapas. Per 30 metų 43 miestams išžvalgyti 95 požeminio geriamojo vandens telkiniai, kuriuose bendras išžvalgytų eksploatacinių išteklių kiekis – 1 970 tūkst. m³/d. 1990 m. iš išžvalgytų 62 telkinių buvo išgauta 792 tūkst. m³/d vandens. Reikia paminėti, kad per tą laiką buvo išgręžta apie 15 tūkst. artezinių gręžinių.

♦ Daugeliui gerai žinomi balneologiniai Druskininkų, Likėnų ir Birštono kurortai, tačiau požeminio mineralinio vandens ištekliai ir jų formavimasis nebuvo pakankamai ištirti. Per minėtą laikotarpį visuose, įskaitant ir Palangą, kurortuose, taip pat Stakliškėse ir Aukštuosiuose Paneriuose išžvalgyti kelių skirtingų mineralizacijų mineralinio vandens ištekliai, kurių bendras kiekis sudaro 5,4 tūkst. m³/d.

Taigi, per Lietuvos geologijos valdybos veiklos laikotarpį sukaupta neįkainojama geologinė informacija apie šalies gelmių sandarą, naudingąsias iškasenas, požeminį vandenį, parašyta per 3 tūkst. geologinių ir mokslinių ataskaitų, per 100 monografijų. Tai yra didžiulis ne tik mūsų krašto geologijos, bet ir kultūros, mokslo bei ūkio paveldas, kurį kartu kūrė visos Lietuvos geologai, mokslininkai, dėstytojai ir profesoriai, organizacijų vadovai, gręžimo inžinieriai ir meistrai. 1957-1958 metus drąsiai galime vadinti Lietuvos geologijos atgimimo, sąjūdžio metais. Iš esmės buvo suformuota nacionalinė geologijos mokykla, valdybos aparate ir ekspedicijose dirbo 11 mokslo daktarų, Geologijos institute – 4 habilituoti daktarai ir 47 daktarai, 96 % visų specialistų sudarė lietuviai. Valdybos vadovybė, nebijodama draudimų, drąsiai įdarbindavo asmenis (geologus, technikus, gręžimo inžinierius ir meistrus), grįžtančius iš tremties.

„G.A.“. *Gerb. Kolega, redakcija nuoširdžiai dėkoja Jums už tokią istorinių žinių gausą. Ji svarbi dviem požiūriais: pirma, tai Lietuvos geologijos mokslo ir verslo istorijos dalis, be kurios neišliktų sąsajų tarp praeities ir dabarties; antra, jubiliejinės sukaktys bet kokiai specialistų bendruomenei yra svarbios tuo, kad nužeria per ilgą laiką susikaupusias užmaršties „dulkes“ ir primena apie žmones ir jų nuveiktus darbus.*

Geologas Juozas Mockevičius, Vilniaus universiteto 1975 m. absolventas, savo veiklą pradėjęs Kompleksinėje geologinės žvalgybos ekspedicijoje, vėliau dirbo geologinių ekonominių tyrimų srityje, dalyvavo kartografuojant Ignalinos atominės elektrinės teritoriją, nuo 1998 m. gruodžio mėn. – Lietuvos geologijos tarnybos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos direktorius.

„Geologijos akiračiai“. *Gerb. p. Juozai, 2007 metai Jūsų vadovaujamai žinybai yra lyg ir jubiliejiniai, jeigu laikytis požiūrio, kad dabartinė Lietuvos geologijos tarnyba (LGT) yra 1957 m. spalio 7 d. atkurtos Lietuvos geologijos valdybos (LGV), pavaldžios tuometinei LTSR Vyriausybei, veiklos tęsėja. Kuo panaši ir kuo skirtinga buvusios LGV ir dabartinės LGT veikla?*

J. Mockevičius. Dėkoju „G.A.“ už klausimus ir ypač malonu, kad Lietuvos geologijos tarnybos veikla domimasi ne tik minėtos datos

proga, bet ir Tarptautinių planetos Žemės metų išvakarėse. Teisybės dėlei turėčiau pasakyti, kad Tarnybos įkūrimo metais laikomi 1940 m., t.y. tie metai, kai šalyje (vargu bau ar galima sakyti valstybėje) struktūriniu ir finansiniu požiūriu organizuotai buvo pradėti vykdyti geologiniai tyrimai. Be abejo, ir 1957 m. yra reikšmingi geologijos sektoriaus vystymuisi Lietuvoje, nes įkūrus Geologijos ir gelmių apsaugos valdybą, visą dešimtmetį vyko intensyvi struktūrinė ir institucinė geologijos įstaigų plėtra.

Kokie panašumai ir skirtumai? Esminis panašumas yra tas, kad tiek ano meto Lietuvos geologijos valdyba, tiek dabartinė Lietuvos geologijos tarnyba vykdo ir vykdė nacionalinę žemės gelmių tyrimo politiką, kaupė ir kaupia geologinius duomenis, būtinus valstybės ekonomikos plėtrai, mokslo, aplinkos apsaugos, visuomenės švietimo ir kitoms reikmėms. Veiklos metodai, struktūra bei organizavimas, be abejo, gerokai pakito, todėl skirtumų galima surasti daug daugiau. Pasikeitė ekonominė sankloda, išnyko „planinė ekonomika“, todėl Lietuvos geologijos tarnyba nebeplanuoja ir neskirto pavaldžioms įstaigoms jokių materialinio aprūpinimo fondų, nenustato gręžinių skaičiaus ar metražo limitų, nenurodinėja, kokias sritis, tyrimus ar metodus reikia vystyti, galų gale, nėra ir pavaldžių įstaigų. Tačiau tai nereiškia, kad Lietuvos geologijos tarnyba apskritai neplanuoja savo ar sektoriaus veiklos. Anaiptol. LGT, vykdydama nacionalinės žemės gelmių naudojimo institucijos funkcijas, turi pakankamus įgaliojimus, o kartu ir atsakomybę, todėl savo strategiją grindžia ne metų ar penkmečių (kaip buvo seniau įprasta),

o daug ilgesnių laikotarpių veikla. Ir ta veikla nebūtinai skirta gręžinių metražui ar iškasamų išteklių kiekiui didinti. Veiklos strateginis tikslas – užtikrinti darnaus vystymosi principus atitinkanti žemės gelmių naudojimą ir jų apsaugą. Šia proga derėtų priminti ir Tarnybos misiją: įgyvendinti valstybės politiką žemės gelmių naudojimo srityje, pagrindžiant geologinės aplinkos kokybės išsaugojimą ateities kartoms, plėtojant geologinės informacijos naudojimą. Taigi Lietuvos geologijos tarnyba, naudodamasi Lietuvos geologijos valdybos egzistavimo metu pasiektu įdirbiu bei sukaupta milžiniška geologine informacija, tapo savarankiška ir lygiateise Europos geologijos tarnybų asociacijos nare.

„G.A.“. *Iš sovietinių laikų Lietuvos geologijos tarnyba paveldėjo pakankamai gerą materialinę bazę, kuria naudojosi LGV pavaldžios gamybinės organizacijos. Atkūrus nepriklausomybę ir pereinant prie rinkos ekonomikos, gamybinių ekspedicijų neliko, – įvyko privatizacijos procesas. Būtų įdomi Jūsų nuomonė apie privatizacijos „vaju“ geologijos sektoriuje – kuo pasinaudojo (gerąja prasme) ir ko neteko Lietuvos geologai, iš LGV paveldo kurdami privačias įmones? Ar neperėjo tas turtas į „svetimas“ rankas?*

J.M. Turėčiau patikslinti, kad LGT nevaldė ir nepaveldėjo buvusių įmonių turto tiesiogiai, t.y. niekada jo neturėjo savo balanse, o tik vykdė steigėjo funkcijas. Tačiau tai nekeičia šio įdomaus ir – daugelyje sektorių – keblaus klausimo esmės. Joms pasirodyti pagrūniškai įžūlus, tačiau jeigu santykiniais dydžiais ar procentine išraiška įvertintume įvairių ekonomikos sektorių privatizavimo procesą ir po to įvykusius pokyčius, tai geologijos sektorius turėtų būti tarp prizininų (tikrąja šio žodžio prasme). Ką turio omenyje? Ogi tai, kad 75 % buvusių valstybės įmonių ir toliau tebeužsiima geologinio pobūdžio veikla, jų teritorijose nėra akropolių, maksimų ar apartamentų stiklo bokštuose. Tai laikau ne dabartinės tarnybos, bet, kaip Jūs įvardijote, jos pirmtakės racionalios personalo politikos, profesinės ir socialinės atsakomybės formavimo pasiekimu. Taigi asmeniškai geologijos sektoriaus įmonių privatizavimą bendrąja prasme vertinu teigiamai, tačiau, be abejo, nebuvo išvengta ir visų Lietuvai būdingų privatizavimo grimasų. Tiek privatizuotų įmonių bazėje, tiek „plyname lauke“ įsikūrusios naujos įmonės pasirinko sauresnę specializaciją ir sėkmingai vykdo savo veiklą.

Ar nederėjo LGT pasilikti bet kokios gamybinės bazės? Ar tokiu būdu nebuvo sumažintos gręžimo ir kitų tiesioginių tyrimų galimybės? Manau, ne. Drįstu teigti, kad nei gręžimo agregato, nei didelio technikos kiemo turėjimas dar negarantuoja nei finansavimo, nei būsimų tyrimų apimties, nei jų kokybės. Tam būtini kiti dalykai, apie kuriuos reikėtų kalbėti atskirai. Valstybė neinvestuoja į žemės gelmių išteklių paieškas ar žvalgybą, tačiau yra sukurta teisinė bazė, kad visi šie duomenys patektų į valstybinę geologinės informacijos sistemą. Visada norisi, kad informacijos būtų daugiau, tačiau pirmiausia reikia racionaliai panaudoti tą, kurią turime ir gauname.

Ką galima pasakyti apie savas ar svetimas rankas? Žmogus turi dvi rankas, visos kitos laikytinos svetimomis. Mes gyvename atviraime pasaulyje, Lietuvos Respublika yra Europos Sąjungos narė, tačiau tai nevaržo laisvo prekių ir kapitalo judėjimo. Vyksta globalizacijos procesas – šalys aktyviai konkuruoja dėl užsienio investicijų, todėl vargu ar galima manyti, kad tik savo piliečių ar valstybės lėšomis mes pajėgsime tinkamai vystyti net ir geologijos sektorių. Svarbu tik tai, kad akcininkai veiktų tinkamai, t.y. pagal įstatymus, o turtas būtų panaudotas racionaliai.

„G.A.“. *Sovietiniais metais, nežiūrint okupacinio režimo, geologijos tyrimams buvo skiriama nemažai dėmesio ir lėšų. Ypač daug gręžinių buvo išgręžta Lietuvos geologijos struktūrai ir sandarai aiškinti, sukauptas didžiulis giliojo gręžimo kerno fondas, pasitarnavęs sprendžiant ne tik praktinius, bet ir fundamentinius geologijos mokslo klausimus. Dabar tokių darbų lyg ir pasigendame. Lietuvoje jau pradeda trūkti specialistų, dirbančių prekarvero uolienu paleontologijos, litologijos ir stratigrafijos srityse, nes tam reikalingas kernas. Ar artimiausioje ateityje nenumatoma šiems darbams skirti daugiau dėmesio? Ar dabar Vyriausybės skiriamas finansavimas nėra per mažas?*

J.M. Esu daug epitetų prisiklausęs apie to meto gręžimo tempus, gręžinių skaičius ir kerno metrus, esu pats prisidėjęs šimtais pragręžtų ir aprašytų gręžinių, dešimtimis kerno dežių, tūkstančiais molio, smėlio, žvyro mėginių. Taip, buvo sukaupta didžiulė informacija, taip, buvo surasti telkiniai ir prognoziniai plotai, taip, buvo vystomi nauji tyrimo metodai. Niekad negirdėjau klausimo: ar tikrai reikėjo TIEK? Ar tikrai reikėjo sausio-vasario mėnesiais gręžti po 600-800 metrų kiekvienu agregatu molio ar žvyro paieškos

plote? Ar tikrai geriausias tokiu metų laiku aprašymo ir prabavimo metodas – iš lauko ištraukto šneko „gramdymas“? Ar tikrai jau išnaudotos visos turimo kerno tyrimo galimybės? Ar tikrai TIK Vyriausybė kalta, kad sumažėjo fundamentalių mokslo tyrimų apimtys, kad sulėtėjo kai kurių kitų tyrimų apimtys? Būkim atviri – įvyko ne tik ekonominių, bet ir visuomenės pokyčių, atsirado veiklos pasirinkimo laisvė. Keičiasi prioritetai. Ir ne visada į pozityvią ar, mūsų supratimu, teigiamą pusę. Nelūžta Gamtos mokslų fakulteto durys nuo abiturientų gausos priėmimo į Universitetą metu, nelūžta ir Lietuvos geologijos muziejaus kerno saugyklos durys nuo dabartinės geologinės visuomenės (kernu 2007 m. domėjosi 25 specialistai). Beje, moksleivių lankėsi virš 1900. Čia mūsų ateitis.

Nesu kompetentingas pasisakyti fundamentalių geologijos mokslo tyrimų klausimais, tačiau lėšos geologiniams tyrimams negali būti skiriamos iš inercijos, kad tokie tyrimai buvo vykdomi ar yra kažkur vykdomi, kad yra tos srities specialistų. Lėšos gali ir turi būti skiriamos programoms ir projektams, kurie aktualūs mūsų valstybei ir duos konkrečių rezultatų, leis įvertinti praeities geologinius procesus ir reiškinius, padės prognozuoti geologinės aplinkos būklę ateityje ar atsakys į kitus visuomenės vystymuisi svar-

bius klausimus. Tų programų ir projektų nesukurs Vyriausybė. Jas gali ir privalo kurti ne tik Lietuvos geologijos tarnyba. Nereikia tikėtis, kad kiekviena pasiūlyta programa bus su entuziazmu priimta ir pradėta finansuoti. Konkuruojama tarp sektorių ir Lietuvoje, ir Europos Sąjungoje, konkuruojama sektorių viduje. Tačiau kito kelio nėra. Tik teikiant pasiūlymus atvirai, skaidriai ir pagal aiškias taisykles galima siekti geologijos sektoriui keliamų tikslų. Galiu užtikrinti, kad Lietuvos geologijos tarnyba atvira siūlymams ir idėjoms dėl geologinių tyrimų plėtros, jau prieinamomis priemonėmis skatina ir propaguoja platesnį geologinės informacijos naudojimą.

2008 m. visame pasaulyje pažymimi kaip Tarptautiniai planetos Žemė metai. Kviečiu visas geologijos sektoriaus įmones, akademinę ir geologinę bendruomenę prisidėti prie šiam įvykiui skirtų renginių organizavimo ir kartu mūsų veiklos propagavimo, profesijos prestižo didinimo bei geologinių tyrimų plėtros skatinimo.

„G.A.“. Gerb. Kolega, dėkojame už mums skirtą laiką ir už su mūsų žurnalo skaitytojais pasidalintas mintis. Neabejojame, kad ateities kartos, besidomėdamos geologinių tyrimų raida įvairiais istoriniais Lietuvos valstybės laikais, priims dėmesin ir Jūsų nuomonę.

Summary

Despite Extraneous State Order Geological Survey Was Very Own

Lithuania located between the East and the West was not secure during all historical periods – very often the extraneous ideology and state order was being enforced from outside. People of older generation keep in their memory the period of Soviet occupation etched deeply, when their fates were being broken by physical and ideological means. The occupation that started in 1940 lasted the entire half-century, but the nation survived and restored its state and now, under complicated post-Soviet conditions, it is determined to strive for order and justice.

Speaking about the occupation period, it is worth to come back to the 50-year old events, which played a role important professionally, i.e. the day of October 7, 1957, when the then Lithuanian SSR Council of Ministers established the Lithuanian Geological Service, the title of which and jurisdiction had been changing sev-

eral times, but its goal remained the same – formation of researches on land subsurface in Lithuania and policy of use of its mineral resources. So, let us look back at the history of the national geological institution – its establishment and disestablishment, as well as its role in the development of geological researches in this Baltic country.

There is a common view in Lithuania that this country is not rich in mineral resources. Therefore, often a question is raised – What do the geologists do in Lithuania? This seems to be a reason why after the WWI Lithuania was slow to establish a state institution to deal with the policies of the use of land subsurface and geological researches. Only at the start of 1940, when Europe was already in war, after long discussions, a memorandum was worked out on the establishment of such an institution. Through the mediation of the Commission on Land Riches, this document was handed to the then finance minister of Lithuania. Kaunas Vytautas Magnus University professors Juozas Dalinkevičius (1893–1980) and Mykolas Kaveckis (1889–1968), as well as

Privatdocent Česlovas Pakuckas et al. contributed to the memorandum highly. Nevertheless, the service dealing with geological investigations and having a separate finance estimate was established on October 16, 1940, when Lithuania had already been incorporated into the Soviet Union.

Unfortunately, this service – that was fostered by geologists of the independent interwar Lithuania – lost its republican jurisdiction on March 30, 1941 and was attributed to the USSR People Commissar Council Geological Committee as its *Lithuanian Geological Branch*. Only after 16 years, under the reform in the USSR industry and construction management, on October 7, 1957 the status of the Lithuanian Geological Survey changed and it became subordinate to the Lithuanian SSR Council of Ministers. The methodological control remained in hand of USSR Geology Ministry, but this was an important step towards formation of an autonomous policy in geological investigations of Lithuania.

Three main features of this reform can be distinguished as positive for geological researches and performance of geological practical works at a proper scientific level.

Firstly, the Lithuanian Geological Branch subordinate to Geology Committee of the USSR People Commissar Council (later Lithuanian Geological Prospecting Expedition controlled by Belarussian (West) Geology Board) performed only a part of geological works – mainly regional investigations and mapping. To carry on other geological works (water well drilling, prospecting of groundwater sources and minerals necessary for local industries) smaller investigation groups and enterprises were established at different state institutions of Lithuania. Such a scattering of geological works did not stimulate progress in geological investigations and application of up-to-date technologies. Thus, the reform enabled to do the key task – to join small groups and enterprises under one standard providing development of geological works according to a system principle.

Secondly, in the after-war period, the personnel policies in the Lithuanian Geological Branch were dealt by the USSR Geological Committee, which sent quite a few geologists from Minsk and Leningrad to Lithuania. This was also caused by the fact that the interwar geologists were scattered by wartime storms to the West or to the East. It was a Russian-speaking geological institution with its leaders having no greater geological goals formed. Nevertheless, under the initiative of

Prof. Dalinkevičius and Prof. Kaveckis, Vilnius University geology departments began training of geologists and soon the first graduates got their diplomas. Some graduates joined the ranks of prospecting expedition, but they had no decisive voice. Some graduates were sent to different Soviet republics and Russian Federation bound to work at least three years. Therefore, the ranks of the above-mentioned expedition were complemented by Vilnius university graduates slowly. The situation, however, changed to the better, after the Geological Board of Lithuania was established in 1957. The Board was forming the united system of geological works and expanding the sphere of geological investigations, hence, all graduates remained in Lithuania afterwards. The Lithuanian geology was getting more Lithuanian – all sittings at the Board and its institutions were held in Lithuanian. Our colleagues in Latvia and Estonia had no such possibility, since they had no higher school to train geologists.

Thirdly, the results of geological researches were directly related to the drilled core – rock samples, and getting due machinery was needed. The newly formed Geological Board of Lithuania inherited very poor depot of drilling machinery. It had to be renewed and replenished, the rather that expecting to find oil in Lithuania, deep drillings had to be performed – as deep as 1000 m. Therefore, it was an important step to form a park of new drilling machinery, geophysical equipment and other modern geological facilities.

Fourthly, there was no production base able to perform large amounts of geological works in Lithuania before the Geological Board was established. Therefore, with new geology units establishing not only in Vilnius, but also in other towns, administration and production buildings started to be constructed in order to provide a base for development of geological works in Lithuania.

The Geological Board of Lithuania existed from 1957 to 1991, but its 34-year history is not described in full, and its geological heritage still needs more comprehensive assessment. Preparing this edition of *Geologijos Akiračiai* the editors interviewed one of the pioneers of this Board and the head of its Geological Section its long-term head Diplomaed Geologist Rapolas Rajeckas and the present-day director of the Lithuania Geological Survey Diplomaed Geologist Juozas Mockevičius. They presented their ideas and recollections about the half-century old events and the contribution of Geological Board to Lithuanian geology.